

RENESSANCE A HUMANISMUS V ČECHÁCH A VE SVĚTĚ

Renesance

- = znovuzrození, vymanění ze středověkého myšlení, návrat k antickým ideálům, všestrannost
- obchod, objevy → sebevědomí → vzkvétá rozum, strádá víra; bible pouze symbolická
- vznik v Itálii v 1. pol. 14. st.
- 1450 Johannes Gutenberg: vynález knihtisku
- **inkunábule** = knihy vytištěné do roku 1500
- naučná literatura, cestopisy, v národních jazycích
- Leonardo da Vinci, Michelangelo

Humanismus

- = způsob nazírání na svět, zaměřeno na zkoumání člověka, lidská schopnost, důstojnost

Italská renesanční literatura

- **Dante Alighieri** (1265 – 1321)
 - Florencie, přelom středověku / renesance
 - **Božská komedie** (*duchovní epos*): zabloudí v lese, potká tři šelmy (pardál – smyslnost, lev – pýcha, vlk – lakomství), s Vergiliem prochází peklo, očistec a ráj s Beatrice, dobrý konec; řada historických postav, zodpovědnost, honba za poznáním, vlastenectví, ich forma; **terciny**
- **Francesco Petrarca** (1304 – 1374)
 - básník, dopisoval si s Karlem IV.
 - **Zpěvník** (*soubor sonetů*, = Sonety Lauře), 4 – 4 – 3 – 3; teze – antiteze – syntéza – pointa
- **Giovanni Boccaccio** (1313 – 1375): **Dekameron** (*rámcová novela*)

Francouzská renesanční literatura

- neprosazuje se tak rychle jako v Itálii, až 15. st.
- **François Villon** (15. st.)
 - “první prokletý básník” → nepodřizuje se morálním zásadám společnosti
 - neustálé spory, bitky, vznětlivý; upozorňuje na chyby společnosti
 - **Malý** (Odkaz) a **Velký** (Závěť) **testament** (*villonská balada*)
 - **villonská balada** = oxymorony, protiklady, každá sloka má refrén – opakuje se poslední verš; 4 sloky, první tři mají 7 – 12 veršů (leč stejně), poslední sl. (= posláni) má polovinu, tedy 4 – 6 veršů
 - Č 212: Balada (posláni: chce opět mít pravidelný příjem)
 - Č 204: Závěť (komp. rámcová, 9 slok, lit. druh lyr.-ep., zpytuje svědomí)
 - Č 206: Hej pane králi
- **François Rabelais: Gargantua a Pantagruel** (*burleskní román*)
 - zachycuje život dvou obrů, nadsázkou upozorňuje na problémy
 - obsahuje archaismy, neologismy
 - **burleskní román** = vulgární, fraškoidní humor
 - Č 213
- **Michel de Montaigne: Eseje** (odborné pojednání na určité téma psané umělecky nebo publicisticky)

Španělská renesanční literatura

- **Lope de Vega: Fuente Ovejuna** (*kolektivní drama*, Ovčí pramen)

- žádná hlavní postava, týká se celé vesnice
- správce – komtur, který je drsný, jednoho dne přežene, zabijí ho, král je mučí, ale nikdo nic nevyzradí
→ Č 225
- **Miguel de Cervantes Saavedra: Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha** (*ryt. román*)
 - pomatený, bojuje s normálními věcmi, protože celý život četl rytířské romány
 - parodie na rytířské romány, bojuje za čest, ideály; nejen negativní
 - kůň: herka Rosinanta, sluha picaro (vtipný, se selským rozumem, dokáže ho dostat ze šlamastiky) Sancho Panza, bojuje za dámu Dulcineu
 - **literatura “pláště a dýky”** = tajemná, nepředvídatelná, lit. “zlatého věku”
 - **boj s větrnými mlýny** = marný boj, nelze zvítězit
- **Tirso de Molina: Sevillský svůdce a kamenný host** (*div. hra*)
 - hlavní postava: Don Juan (charismatický, získává si ženy)

Anglická renesanční literatura

- **Geoffrey Chaucer** (15. st.): **Canterburské povídky**
 - inspirace Dekameron; příběhy, které si vypráví poutníci k hrobu sv. Tomáše
 - 24 převyprávěných příběhů; povídky; veršované
 - poutníci zastupují všechny společenské vrstvy
 - **“vyprávět Canterburské povídky”** = neříkat pravdu
- **William Shakespeare** (1564 – 1616)
 - narozen ve Stratfordu
 - o 10 let starší ženuška, zemře mu syn → do Londýna, kde založí divadlo Globe (hrají jen muži, ochotnické, stálo se tam, připomíná Koloseum)
 - komedie, tragédie i historické hry
 - překladatelé: **Josef Václav Sládek** (2. pol. 19. st.), **Martin Hilský** (dnes)
 - **Romeo a Julie** (*tragédie*), umět [děj](#)
 - **Hamlet** (*tragédie*)
 - jeho otec zemřel a pomocí snu se dozvídá, že ho zavraždil jeho strýc, Hamlet váhá o pomstě, tváří se, že je šílený, omylem zabije člověka, co zabil jeho otce, ovšem je to otec jeho milé, která zešílí a zemře, umřou další lidi blablabla, Hamlet, zemře na otrávení
 - **blankvers** = pětistopý jamb, nerýmovaný
→ Č 234
 - nadčasové, i v trag. komické prvky, bohatý slovník, ženy a muži rovnocenní, osud nehraje roli (opak antiky), chór (jako v antice)
 - **Král Lear** (*tragédie*), **Zkrocení zlé ženy** (*komedie*), **Jindřich VIII.** (*historická hra*)

Renesance, humanismus a reformace v českých zemích

- odklonění od katolického křesťanství, izolace, návrat až za Habsburků
- dva proudy:
 - a. národní proud – česky – měšťané
 - b. latinský proud – vzdělanci, šlechta, duchovenstvo
- učenecký, didaktický ráz – snaha vzdělávat
- podíl na vzdělávání měla **jednota bratrská** (protestanti)

Raný humanismus

- **Jan z Rabštejna** (latinsky): **Dialogus** (*spis*) – diskutuje, zachycuje různé názory

- **Viktorin Kornel ze Všehrd** (česky)
 - překlad řeckého filosofa Jana Chrysostoma (Zlatoústého) – **Knihy o napravení padlého, Předmluva** (překladatele) – apologie (obrana): snaží se vysvětlit důležitost národních jazyků, brání místo češtiny i ve vyšší literatuře
 - **Knihy devatery** (*právníký spis*)
- **Hynek z Poděbrad** (česky, syn Jiřího z Poděbrad)
 - jediný renesanční autor, který ukazuje i radosti života
 - překlad 11 novel Dekameronu
 - vlastní poezie: **Veršové o milovníku, Májový sen, Stesk na ženitbu**
→ Č 251 Stesk na ženitbu

Vrcholný humanismus (1526 – 1620)

- zlatý věk české literatury = doba Rudolfova = doba Veleslavínova
- díla latinsky i česky, rovnost
- **Jan Campanus Vodňanský** (latinsky)
 - rektor KU; chtěl ovlivnit dění na KU, neúspěšně
 - **Bretislaus** (*historická div. hra inspirovaná českými dějinami*)
- **Daniel Adam z Veleslavína** (česky)
 - univerzitní profesor historie
 - nakladatel a tiskař
 - ženuška: dcerunka pana Melantricha (nakladatelství), zdědil po něm onu tiskárnu
 - krásná čeština
 - sjednocování pravopisu → vzor za národního obrození
 - **Kalendář historický** – historické události, světové dějiny
- **Václav Hájek z Libočan** (česky): **Kronika česká**
 - psána z pozice katolíků → neúplná a neobjektivní
 - poutavá
 - kritizováno za národního obrození
 - o historii od pověstí po 1526 (nástup Habsburků)
- **Jan Blahoslav**
 - vzdělán v hudbě
 - protestant, organizátor a biskup JB
 - vzdělání považoval za důležité
 - úsilí o sjednocení češtiny: **Gramatika česká**
 - **Filipika proti misomusům** (= odpůrci vzdělání)
 - **Šamotulský kancionál** = zpěvník
 - překlad Nového zákona
 - **Muzika**
- **Bible kralická** (konec 16. st.)
 - jeden z nejdůležitějších překladů Bible
 - přeložila ji JB, tiskárna se stěhovala: Náměšť, Přerov, pak Polsko (Lešno)
 - v Lešně tuto tiskárnu používal J. A. Komenský, zastihl ho požár a shořely mu rukopisy i tiskárna
 - literky = písmena
 - SZ přeložil tým, pracovali s originály z hebrejštiny a aramejštiny, ne z vulgáty
 - číslovali verše, poznámkový aparát, ilustrace
 - 6 dílů: 1 NZ a 5 SZ, zkrácená verze: jednodílka
 - psána “bibličtinou” = češtinou BK